
P r i k a z i i o s v r t i

Teologija obitelji

Carlo ROCCHETTA, *Teologia della famiglia. Fondamenti e prospettive*, EDB, Bologna, 2011., 629 stranica.

Talijanski teolog Carlo Rocchetta (r. 1943.), profesor sakramentologije na Papinskom ateneju sv. Anselma, na Teološkom fakultetu Papinskog sveučilišta Gregoriana i na Teološkom fakultetu u Firenci, autor značajnih djela iz temeljne sakramentologije (*Storia della salvezza e sacramenti*, 1976; *I sacramenti della fede*, 1982., ⁸2001.; *Sacramentaria fondamentale*, 1989., ⁴2007.) posljednja dva desetljeća intenzivno se bavi teologijom ženidbe, braka i obitelji. Suosnivač je talijanskoga društva za teološka istraživanja (SIRT) te talijanskog odsjeka *Međunarodnoga društva za obiteljsku duhovnost (International Academy for Marital spirituality / Intams)*, a kao teolog urednik je izvrsnog niza *Corso di teologia sistematica* u izdavačkoj kući Edizioni Dehoniane Bologna (EDB), koja je i inače izdavač njegovih djela. Zauzet je u obiteljskomu pastoralu kao duhovnik u *Casa della tenerezza* (Perugia), gdje se bavi bračnim savjetovanjem i duhovnim vodstvom bračnih parova. Autor je nekoliko djela u kojima obrađuje teme sakramenta ženidbe i kršćanskog braka, posebno pod biblijskim i dogmatskim vidom (*Per una teologia della corporeità*, 1990; *Sentieri di gioia*, 1994; *Fare i cristiani oggi*, 1996, ²2001; *Il sacramento della copia*, 1996, ⁵2010; *Teologia della tenerezza*, 2000, ⁴2005). Zanimljivi su njegovi spisi usmjereni poticajima za kršćansku laičku duhovnost, što ih je započeo razvijati u teologiji Božje nježnosti te primijenio na kršćanski brak (između ostalog: *Viaggio nella tenerezza nuziale. Per ri-innamorarsi ogni giorno*, 2003, ⁵2010; *Elogio del litigio di coppia. Per una tenerezza che perdona*, 2004, ⁴2005; *Gesù medico degli*

sposi. La tenerezza che guarisce, 2005, ³2008; *Vite riconciliate. La tenerezza di Dio nel dramma di separazione*, 2009).

U netom objavljenom djelu *Teologia della famiglia, fondamenti e prospettive*, autor u šest dijelova i osamnaest poglavlja, kako sam kaže, “nastoji pružiti zaokruženu kršćansku teologiju obitelji ne toliko kroz analitičku razradu svakog detalja, koliko kroz pokušaj sinteze unutar cjeline kršćanske teologije” (str. 11). Pristup mu je bitno trinitarno-kristološki, povijesno-spasenjski, ekleziološki i sakramentološki. Razlozi koji su ga naveli na pisanje ove knjige su, kako sam priznaje, ljubav prema obitelji te teološka potraga kao *ricerca di fede*, potraga vjere za jednom koliko je moguće cjelovitom teologijom obitelji, koja neće biti samo teologija ženidbe, odnosno tumačenje sakramentalne stvarnosti sklapanja braka među krštenima. Ne postoji, veli autor, a s njim se slaže i teolog Giuseppe Colombo, istinski zaokružena i dovoljno razrađena teologija obitelji. Autor se smatra dužnim upravo taj nedostatak popuniti, dakako, na sebi vlastitom dogmatskom i teološko-antropološkom području.

Prema biblijsko-kršćanskom shvaćanju nema ženidbe bez obitelji, ni obitelji bez ženidbe. Kršćanski shvaćena obitelj po svojem sakramentalnom temelju postaje *otajstvo spasenja* u ljudskoj povijesti, budući da se također u njoj i po njoj posreduje zajedništvo s Bogom. Takvo poimanje, pogotovo danas, radikalno je napadano, omalovažavano i nijekano. Tim više je dužnost teologa izložiti antropološke temelje i teološke razloge kršćanskog shvaćanja obitelji.

Pojam *teologija obitelji* praktično je izvan uporabe sve do polovice XX. stoljeća, jer se na primjer u školskoj teologiji i kanonistici gotovo isključivo govori o *teologiji ženidbe*. Sintagma *teologija obitelji* ponajprije upućuje, upozorava autor, na polog vjere (*depositum fidei*), a ne tek na povijesne modele oblikovanja obiteljske zajednice. Ni taj vid se, dakako, ne smije zaboraviti, budući da, primjerice, upravo znanstvena etnološka i povijesna istraživanja potvrđuju izvornost obitelji već od pretpovijesti (to je zaključak širokog istraživanja što ga je američki antropolog G. P. Murdock proveo na temelju 250 različitih društvenih uređenja, od primitivnih do razvijenih). Današnja teologija obitelji je, nažalost, još uvijek vrlo fragmentarna. Jedan od razloga je to što se u teologiji sakramenta ženidbe još uvijek više ističe *podjeljivanje sakramenta* od činjenice *nastalog sakramenta (il sacramento costituito)*, a drugi je još uvijek nedostatno teološko produbljenje izvornih vlastitosti obitelji kao zajednice spasenja unutar velikog otajstva Krista i Crkve (usp. Ef 5, 32).

Biskupska sinoda godine 1980. te apostolska pobudnica *Familiaris Consortio* Ivana Pavla II. (1981.), kao i mnogi papinski dokumenti i govori, sve do *Pisma obiteljima* (1994.), potaknuli su dublja teološka istraživanja i narasla su velika očekivanja da će Katolička crkva, na pragu trećeg tisućljeća, kad je u pitanju obitelj, pronaći odgovore na izazove suvremenog svijeta. U tu svrhu osnovano je *Papinsko vijeće za obitelj*, a pri Lateranskomu sveučilištu i *Papinski institut za studij braka i obitelji* (koji je potom dobio ime *Ivana Pavla II.*). Izazovi nove kulture (Ivan Pavao II. ju je imenovao *kulturom smrti!*) ponajprije su u nastojanju da se posve razdvoji ženidba od obitelji te da se činjenično stanje zajedničkog života (*coppie di fatto*) u svakom pogledu izjednači s obitelji. Koliko god se na prvi pogled činio jednostavan, odgovor na ove izazove nije, međutim, nipošto lagan. Jer, kako veli Carlo Caffarra, “u svemu tome dramatično su stavljani u pitanje poziv na ljubav, dvojnost muško-žensko, bračno zajedništvo, obitelj i prokreacija, s opasnošću da se spolnost svede na ‘lutajuću minu’, nešto odvojeno od među-osobnog konteksta, u kojem jedinom ima pravo ljudsko i humanizirajuće značenje” (str. 15).

* * *

Nije nam moguće, a smatramo da u ovom kratkom prikazu nije ni potrebno, ulaziti u detalje ovoga opsežnog djela. Stoga ćemo samo u nekoliko rečenica uputiti na sadržaj pojedinih dijelova, koji tvore sustavni niz te su međusobno teološki dobro usklađeni.

U prvom dijelu, *Obitelj – otajstvo Božjeg zaručništva u povijesti*, autor u tri poglavlja, polazeći od definicije pojma te razvoja nuklearne obitelji, obrađuje društveno-kulturalni, antropološko-biblijski i teološko-dogmatski vid obitelji. U ovom dijelu obrađena je klasična biblijska tematika ustanove obitelji, te dogmatski vid sakramenta ženidbe.

U drugom dijelu, *Obitelj – ikona otajstva Trojstvenoga Boga*, u središtu je biblijski pojam bogosličnosti (*imago Dei*) te njegova analoška primjena na obitelj. Teologija trojstvenoga zajedništva polazište je za teološku korelaciju s obiteljskim zajedništvom pod dva vida: ukoliko je Trojstvo *princip i model*, te ukoliko je *ogledalo i slika obiteljskog zajedništva*. Ovaj dio završava poglavljem o Duhu Svetom kao *pečatu, izvoru i snazi* koje obiteljsko zajedništvo čini plodnim i dovodi do punine.

Treći dio, *Nazaretska obitelj – prauzor obitelji*, započinje uvidom u važnije značajke (dakako i egzegetske) evanđelja Isusova djetinjstva, a nastavlja se tumačenjem teološkog značenja braka i obitelji Marije i Josipa u kontekstu utjelovljenja kao središta

povijesti spasenja. Nazaretska obitelj promatrana je kao svojevrsni *sakrament* (vidljiva stvarnost koja posreduje milost) *utjelovljenja*, zajednica vjere i škola života, ali i kao znak protivljenja, koja takvim ostaje sve do danas.

Četvrti dio, *Obitelj – zajednica spasenja*, smješta obitelj u kontekst cjelokupne povijesti spasenja. *Historia salutis* uvijek je obilježena zajedništvom, pa se Božje spasenje u povijesti može opisati i kao postupno ostvarenje projekta zajedništva, kojemu je obitelj ne samo znak i slika nego i način ostvarenja, dakako u napetosti između onoga *već sada* i eshatološkoga *još ne*. Obitelj svoj *već* spasenja ostvaruje u ljubavi, koja je “građevinski materijal zajedništva”, te dovoljan razlog da se to *već* zajedništva u obitelji slavi. Stoga autor ovaj dio završava poglavljem o slavlju kao znaku spasenja, pa u tom kontekstu obrađuje značenje obiteljskog dioništva na euharistijskomu slavlju Crkve, u dan Gospodnji.

U petom dijelu, *Obitelj – domaća Crkva*, istražujući novozavjetne temelje kuće-crkve u Djelima apostolskim i u Pavlovu korpusu, te povijesni razvoj modela Crkve, autor pruža osnove za teološku razradu teme *obitelj – domaća Crkva*, oslanjajući se na nauk Drugoga vatikanskog sabora (LG 11) te postkoncilskog učiteljstva, posebno Ivana Pavla II., pod vidom aktualizacije vjere, sakramentalnog posvećenja i svjedočenja. Zanimljivo je posljednje poglavlje ovog dijela o *misijskom poslanju obitelji*, u kojemu je istaknuto poslanje služenja životu i izgradnje civilizacije ljubavi.

Posljednji, šesti dio, *Obitelj – zajednica Božje nježnosti*, zapravo je svojevrsni traktat o teologiji obiteljskog zajedništva kao odrazu i uprisutnjenju Božje nježnosti. U tom su kontekstu supružnici, odnosno roditelji kao i djeca *služitelji milosti* kroz ljudsku osjećajnost, za koju autor tvrdi da joj treba pridati svojevrsnu sakramentalnu oznaku. U predzadnjem poglavlju obrađena je tema *krhkosti* obitelji i obiteljskih odnosa te nužnosti suradnje s *popratnom milošću* i *milošću trajnog ozdravljanja*. Obitelj je pozvana postati dom i škola prave ljudske i božanske nježnosti, koja je put do sreće.

U *općem zaključku* autor se posve kratko osvrće na *pastoralne izazove* koji proizlaze iz ovako koncipirane teologije obitelji, te daljnju razradu tog vida ostavlja pastoralnim teolozima. Djelu je, osim *kazala imena*, dodana opširna *bibliografija* (str. 595-608), koja upućuje na sva važnija djela o teologiji ženidbe i obitelji nakon Drugoga vatikanskog sabora, što dakako predstavlja vrijedno pomagalo za moguća teološka produbljivanja.

* * *

Bez nakane zalaženja u specifičnosti mnoštva tema ovoga kompleksnog i opširnog teološkog djela i, dakako, ne ulazeći u eventualnu polemiku s pojedinim autorovim tvrdnjama, smatramo da je i na ovaj način potrebno upozoriti na svu kompleksnost tematike koju *Teologija obitelji* sadrži, te nam se čini kako može biti od koristi svima koji se bave aktualnom i zahtjevnom problematikom obitelji, ne samo pod dogmatsko-sakramentalnim, nego također i pod pastoralnim i moralnim vidom, osobito u godini koja je u našoj domovinskoj Crkvi upravo posvećena obitelji.

Ante Mateljan
amateljan@kbf-st.hr

Spoznaja o čovjeku

Ivan ŠESTAK, *Prilozi filozofiji o čovjeku*, FTI, Zagreb 2011., 182 stranice.

Pred nama se nalazi nova knjiga prof. dr. sc. Ivana Šestaka s indikativnim naslovom *Prilozi filozofiji o čovjeku*. Podijeljena je u šest poglavlja s pripadajućim potpoglavljima. Autor se služi kombiniranom metodom povijesnog pregleda i teoretskih promišljanja o pojedinoj problematici. Osnovni tekst popraćen je mnogim bilješkama koje pomažu čitatelju u razumijevanju teksta, a isto tako ga upućuju na daljnje proučavanje filozofskog promišljanja o čovjeku. Pisac se služi relevantnim tekstovima i autorima vezanim za problematiku o kojoj piše, najčešće njemačkim, engleskim, talijanskim i hrvatskim izvorima i prijevodima znanstvene literature.

Knjiga je nastala kao plod autorova dugogodišnjeg ozbiljnog filozofskog istraživanja s područja filozofske antropologije. Kako je autor sveučilišni profesor filozofske antropologije, ne iznenađuje da su prilozi koji čine sadržaj knjige takovi da "mogu biti poglavlja jednoga sustavnog udžbenika filozofske nauke o čovjeku" (str. 10).

Autor je duboko uvjeren da je filozofska spoznaja o čovjeku rasla tijekom povijesti, te da je svaka od povijesnih epoha pridonijela cjelovitoj istini o čovjeku; zato on prvo poglavlje posvećuje upravo tom povijesnom pregledu razvoja filozofske spoznaje o čovjeku. Donosi nam filozofsko gledanje na čovjeka od